

YKSILÖN HERKKYYS JA YMPÄRISTÖ

HSP Suomi ry:n
Erityisherkkyyks ja tiede -luentosarja

29.09.2021

Anne Airaksinen

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Erityisherkkyyys ja toimijuuden voima

**Herkän ihmisen toiminnan mahdollisuudet sekä
toimijuuden rakentuminen yhteiskunnassa**

KM, YTM Anne Airaksinen

Welfare, Health & Management (WELMA) –tohtorionjelma

Kestävän hyvinvoinnin tutkimusryhmä

Itä-Suomen yliopisto

Taustatietoa tutkimuksesta

Tutkimuskysymykset:

- *Miten erityisherkkyyden koetaan vaikuttaneen omiin toimintamahdollisuuksiin?*
- *Miten erityisherkan toimijuus yhteiskunnassa rakentuu?*

Sosiaalipedagoginen näkökulma:

- Pyrkimys ymmärtää todellisuutta, jossa ihmiset elävät ja kasvavat (Nivala & Ryyänen 2019)
- Yksilön ja ympäristön välinen vuorovaikutus

Ympäristö ja sen vaikutukset

Ympäristö:

Kaikki se yksilöä ympäröivä, jonka kanssa yksilö on vuorovaikutuksessa, esim.

- Ihmissuhteet
- Vuorovaikutustilanteet
- Yhteisöt, yhteiskunta
- Kulttuuri, arvot
- Rakennettu ympäristö
- Luonto

Ympäristö toimii yksilön kasvualustana
(ks. Nivala & Ryynänen 2019)

Yksilön ja ympäristön välinen vuorovaikutus

Psyykkiset rajat:

- Väri-ihmisillä ohuemmat
- Muoto-ihmisillä vahvemmat (Manninen, 1999)
- vaikuttavat yksilön kokemusmaailmaan ja siihen, millaisia valintoja hän tekee

Ihmiset vs. kasvit -> **kukoistamista varten tarvitaan tietynlainen "maaperä"** (Honkavaara 1958)

Toimijuus

- **Toimijuus = ihmisen halua, kykyä ja mahdollisuuksia tehdä valintoja sekä toimia haluamallaan tavalla** (Nivala & Ryynänen 2019)
- Tilannesidonnaista
 - Yksilö-, yhteisö- ja yhteiskunnallinen taso (Laulainen 2010)
- "Ehdot" toimijuuden synnylle:
 - Tilanteeseen soveltuvat toiminnan tavat ja muodot
 - Aika, paikka, suhde muihin toimijoihin, odotukset, vaatimukset... (ks. Keltikangas-Järvinen 2016)
- Toiminnan mahdollisuudet (vapaus tehdä valintoja)

Inhimilliset toimintamahdollisuudet

- ✓ 1) Mahdollisuus elää inhimillinen ja elämisen arvoinen elämä
- ✓ 2) Mahdollisuus hyvään terveyteen
- ✓ 3) Ruumiillinen koskemattomuus
- ✓ 4) Mahdollisuus käyttää aisteja, mielikuvitusta ja ajattelua
- ✓ 5) Mahdollisuus kokea ja osoittaa tunteita
- ✓ 6) Mahdollisuus muodostaa oma käsityksensä hyvästä elämästä
- ✓ 7) Yhteenkuuluvuus toisten ihmisten kanssa
- ✓ 8) Yhteys ympäröivään luontoon, eläimiin ja kasveihin
- ✓ 9) Mahdollisuus leikkiin ja iloon
- ✓ 10) Mahdollisuus oman ympäristön hallintaan, johon kuuluu niin poliittinen kuin materiaallinen päätöksenteko (Nussbaum 2011, Sen 1993)

Tutkimusaineisto

- Aineistokokonaisuus koostuu kolmesta osa-alueesta:
 1. Kirjoitetuista muistoista (tammi–maaliskuu 2021)
 2. Muisteluryhmäkeskusteluista (touko–kesäkuu 2021)
 3. Yksilöhaastatteluista (syys–lokakuu 2021)
- Tutkimusmenetelmänä muistelutyö
 - Yksittäisten henkilöiden kokemusten ja näihin perustuvien muistojen avulla voidaan muodostaa käsityksiä laajemmista yhteiskunnallisista järjestyksistä (Koivunen 2018)
 - Muistot heijastelevat yhteiskunnallista ajankuvaa (Käyhkö 2014)

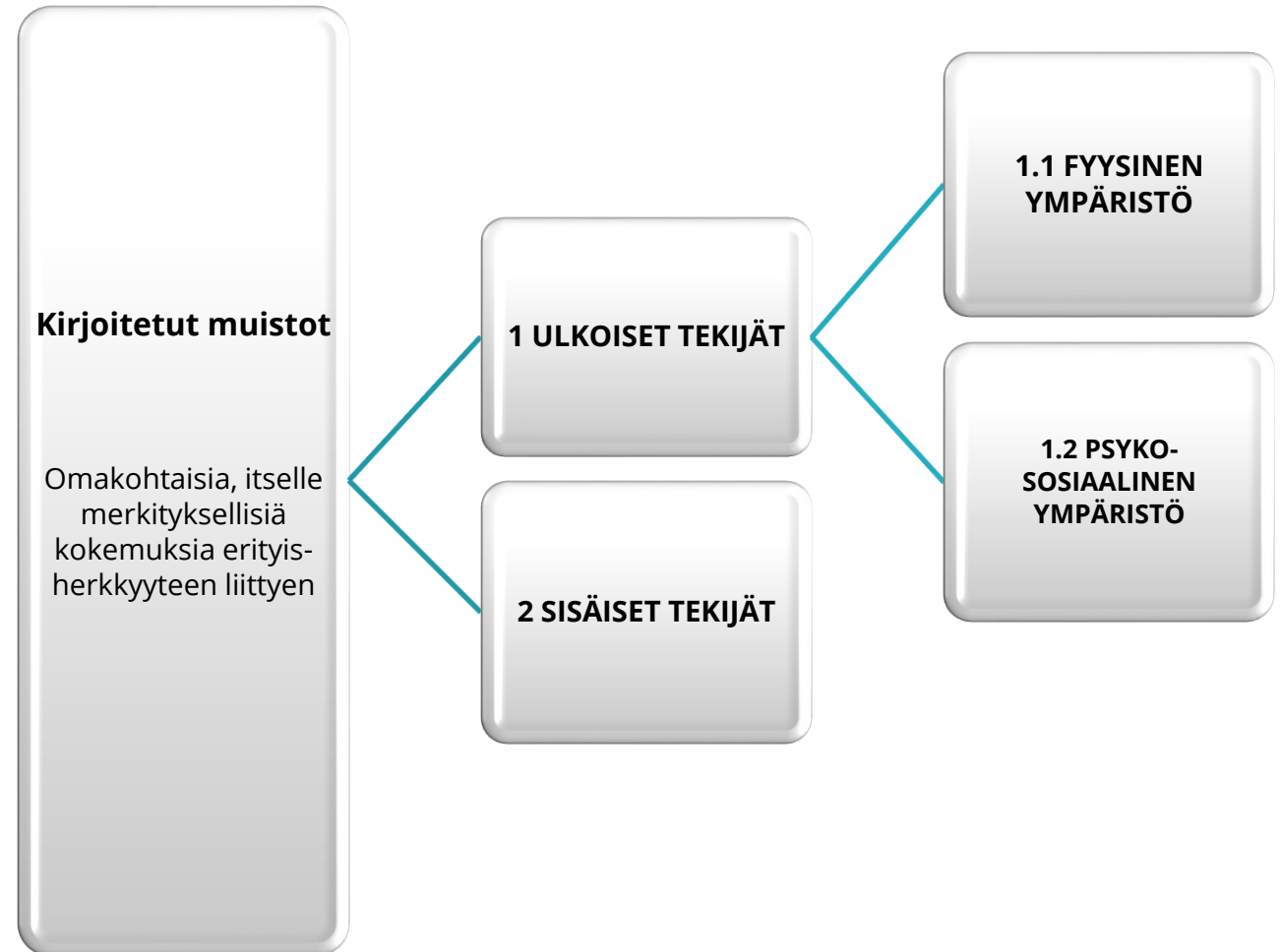
Kirjoitettujen muistojen antia...

■ Kaksi pääteemaa:

1. Muistot, joihin liittyy **ulkoisten** tekijöiden vaikutus

- Alateemat: fyysinen ja psykososiaalinen ympäristö

2. Muistot, joihin liittyy **sisäisten** tekijöiden vaikutus

Kiitos!

Lähteet

- Chess S. & Thomas A. 1991. Temperament and the Concept of Goodness of Fit. Teoksessa Strelau J., Angleitner A. (eds) Explorations in Temperament. Perspectives on Individual Differences. Springer, Boston, MA. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-4899-0643-4_2
- Hipson, W. & Séguin, D. 2020. Goodness of Fit Model. In Encyclopedia of Personality and Individual Differences. Springer International Publishing, 1823–1825. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-24612-3_757
- Honkavaara, S. 1958c. The Color and Form Reaction as a Basis for Differential Psychotherapeutic Approach. The Journal of Psychology 46 (1), 39–51.
- Hänninen, S. 2009. Voimaantumisen tarinat subjektiuden vahvistajana. Aikuiskasvatus 29 (1), 4–13.
- Itä-Suomen yliopisto. Kestävä hyvinvointi. <https://uefconnect.uef.fi/tutkimusryhma/kestava-hyvinvointi/>
- Jyrkämä, J. 2008. Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä – hahmottelua teoreettis-metodologiseksi viitekehykseksi. Gerontologia 22 (4), 190–203.
- Keltikangas-Järvinen, L.. 2016. ”Hyvät tyypit”: temperamentti ja työelämä. Helsinki: WSOY.
- Koivunen, Tuija. 2018. Muistelutyö. Teoksessa Anu Laukkanen, Sari Miettinen, Aino-Maija Elonheimo, Hanna Ojala ja Tuija Saesma (toim.) Feministisen pedagogiikan ABC: opas ohjaajille ja opettajille. Tampere: Vastapaino, 225–227.
- Käyhkö, Mari. 2014. Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset. Sosiologia 51:1, 4–20.
- Laulainen, S. 2010. ”Jos mittää et anna niin mittää et saa”: strateginen toimijuus ja organisaatiokansalaisuus vanhustyössä. Väitöskirja. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Manninen, S.-S. 1999. Outolintu, erilainen: tutkimusraportti yliherkästä väri-ihmisestä muotojen yhteiskunnassa. Jyväskylä: Atena.
- Nivala, Elina & Sanna Ryyänen. 2019. Sosiaalipedagogiikka: kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.
- Nussbaum, M. 2011. Creating Capabilities. The Human Development Approach. Harvard: Harvard University Press.
- Pluess, M. 2015. Individual Differences in Environmental Sensitivity. Child Development Perspectives 9 (3), 138–143. <https://doi.org/10.1111/cdep.12120>
- Sen, A. 1993. Capability and Wellbeing. Teoksessa M. Nussbaum & A. Sen: The Quality of Life. Oxford: Oxford University Press, 30–54.
- Sobocko, K., & Zelenski, J. 2015. Trait Sensory-Processing Sensitivity and Subjective Well-Being: Distinctive Associations for Different Aspects of Sensitivity. Personality and Individual Differences, 83, 44–49. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.03.045>
- Åkerblad, L. 2014. Epävarmuuden tuolla puolen: muuttuvat työmarkkinat ja prekaari toimijuus. Väitöskirja. Joensuu: University of Eastern Finland.